

Targosz, Karolina / Dutkova, Renata

Posiedzenia naukowe Działu Historii Nauk Społecznych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 322-323

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POSIEDZENIA NAUKOWE DZIAŁU HISTORII NAUK SPOŁECZNYCH

1

Na zebraniu Zespołu Odrodzenia Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, które odbyło się w Krakowie w dn. 30 października 1962 r. pod przewodnictwem prof. H. Barycza, doc. Stanisław Schwann wygłosił referat *Działalność Gymnasium Carolinum (1666—1715) na tle ponawianych prób powołania do życia uniwersytetu w Szczecinie w drugiej połowie XVII w.*

Referat stanowił dalszy ciąg studium doc. Schwanna o życiu naukowym w środowisku szczecińskim¹. Na wstępie referent scharakteryzował podstawy źródłowe swej pracy, omówił dotychczasowy stan badań niemieckich i szwedzkich oraz nazkicował sytuację ekonomiczno-polityczną Pomorza Szczecińskiego w omawianej epoce. W zasadniczym zrebie referatu autor przedstawił przekształcenie w 1667 r. dawnego Pedagogium Książęcego na Gymnasium Carolinum, losy szkoły pod dawnym mianem Pedagogium w czasie epizodycznego panowania Brandenburszczyków w Szczecinie (1677—1679) oraz dzieje uczelni po przywróceniu zwierzchnictwa szwedzkiego aż do roku 1721, tj. do przejścia Pomorza pod władztwo Prus. Przy każdym z tych okresów doc. Schwann omawiał zmiany w organizacji gimnazjum, funkcjonowanie jego wydziałów, kwalifikacje profesorów, liczebność studentów oraz zmagania z trudnościami — niedoborem uczniów i zniszczeniami wojennymi. Na tle rozwoju gimnazjum szczecińskiego przedstawił autor próby powołania do życia uniwersytetu w Szczecinie, biorące początek ze specjalnego postanowienia traktatu westfalskiego, który zastrzegł dla króla szwedzkiego prawo założenia nowego uniwersytetu na kontynencie. Do realizacji tego zamierzenia, pomimo podejmowanych w tym kierunku co parę lat starań, nie doszło, głównie wobec oporu uniwersytetu w Gryfii, który zamierzano przenieść do Szczecina lub zlikwidować, jak również wobec sprzeciwu samych stanów pomorskich. Autor oparł się tu przeważnie na materiale mikrofilmowym uzyskanym z Rikssarkivet w Sztokholmie.

W dyskusji po referacie zgodnie podkreślano konieczność badań nad przeszłością kulturalną i naukową ziem objętych obecnymi granicami Polski, nawet wówczas, gdy w niektórych okresach historycznych ich więź z Polską ulegała osłabieniu (dr P. Czartoryski, doc. J. Czerniatowicz, dr A. Strzelecka). Zdaniem dyskutantów badania doc. Schwanna w porównaniu z wynikami dawniejszych, niepolskich opracowań pogłębiają i ujmują w pewną całość obraz starań o założenie uniwersytetu w Szczecinie. Pod adresem referenta padło sporo pytań podyktowanych żywym zainteresowaniem uczestników sytuacją narodowościową w szkole szczecińskiej (dr Czartoryski, doc. Zarębski), składem społecznym uczniów (dr Czartoryski), uzyskiwanymi przez nich kwalifikacjami (mgr W. Szelińska), wybitnymi postaciami spośród profesorów (dr Strzelecka).

W zakończeniu zabrał głos przewodniczący zebrania. Zwracając referentowi uwagę na konieczność przeniesienia nacisku w ostatecznym ujęciu tematu z zagadnień organizacyjnych gimnazjum na sprawy treści, które reprezentowało i którymi żyło, prof. Barycz poruszył kilka węzłowych dla tematu kwestii. Stwierdził więc, iż osobnego naświetlenia domaga się geneza artykułu w traktacie westfalskim, stawiającego niezwykle rzadki przykład włączenia postanowień natury kulturalno-naukowej do traktatu politycznego. Zdaniem prof. Barycza u podstaw tego artykułu leżeć musiały dążenia Szwecji do kulturalnej ekspansji oraz silniejszego związania się z kontynentem europejskim i uzyskanymi na nim zdobyczami. Niepowodzenie szwedzkich planów utworzenia uniwersytetu w Szczecinie wiązał prof.

¹ Por. sprawozdanie z referatu doc. Schwanna *Szkolnictwo wyższe w Szczecinie w XVI—XVII w.* w nrze 3/1962 „Kwartalnika”.

Barycz z ogólnym schyłkiem kultury uniwersyteckiej dawnego typu w Europie w drugiej połowie XVII w. oraz z oporem stanów pomorskich, obawiających się świadczeń podatkowych i wzmocnienia władzy króla szwedzkiego. Prof. Barycz uznał poziom programów szkolnych w Gimnasion Carolinum za wysoki i nowoczesny, a stan liczebny uczniów — za względnie pokaźny; podkreślił, że istnieje wiele możliwych do wydobycia śladów nieustających związków Pomorza Szczecińskiego z Polską w XVII w., jak np. przejazd Krzysztofa Opalińskiego i pobyt Stanisława Lubienieckiego (młodszego).

W odpowiedzi na głosy dyskutantów doc. Schwann stwierdził, że pomimo silnej zewnętrznej germanizacji Pomorza Szczecińskiego elementy polskości dają nadal w omawianej epoce znać o sobie, a sprawa powiązań polsko-szczecińskich zasługuje na dokładne zbadanie. Referent uzupełnił również szczegółowymi informacjami dane o stanie niemieckich i szwedzkich badań, i zadaniach gimnazjum szczecińskiego i kwalifikacjach jego absolwentów — późniejszych urzędników i pastorów.

Karolina Targosz

2

Na posiedzeniu Zespołu Oświecenia, które odbyło się także w Krakowie dn. 30 X 1962 wysłuchano referatu prof. Kazimierza Opałka *Feliks Słotwiński (1788—1863)*. Referent przedstawił biografię Słotwińskiego ze szczególnym uwzględnieniem jego działalności w Uniwersytecie Jagiellońskim i w życiu politycznym Rzeczypospolitej Krakowskiej. Następnie wyczerpująco omówił jego poglądy naukowe, wskazując na wpływ nauki i filozofii niemieckiej w ich kształtowaniu.

Dyskutanci zainteresowali się przede wszystkim stanowiskiem Słotwińskiego wobec fizjokratyzmu, jego polemiką z Towarzystwem Elementarnym (prof. J. Michalski), ustaleniem stopnia samodzielności Słotwińskiego w przejściu niemieckiej nauki prawa natury oraz początkami jego działalności uniwersyteckiej (mgr R. Dutkova). Zwrócono również uwagę na wpływy Kanta w Polsce już w II poł. XVIII w. (dr R. W. Wołoszyński). Referent uzasadnił w odpowiedzi późne zaznajomienie się Słotwińskiego z fizjokratyzmem, widoczne dopiero w jego pracach o skarbowości, oraz podkreślił samodzielność tego autora w ocenie pisarzy polskich i w pracach o polskiej filozofii prawa.

Renata Dutkova

ZEBRANIE POŚWIĘCONE OPRACOWANIU HISTORII TECHNIKI PRZEMYSŁU LOKOMOTYW W POLSCE

26 listopada 1962 r. odbyło się w Warszawie w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN zebranie poświęcone opracowaniu historii techniki przemysłu lokomotyw w Polsce. W zebraniu, któremu przewodniczył prof. E. Olszewski, uczestniczyli inżynierowie z tej dziedziny, przybyli z różnych miast Polski na zaproszenie Zakładu. Większość z nich pamięta początki przemysłu lokomotyw w Polsce, a niektórzy brali udział w organizacji tej gałęzi produkcji w latach 1921—1922.

Po przywitaniu zebranych przez prof. Olszewskiego, mgr inż. Jan Dąbrowski¹, jeden z nestorów przemysłu, o którym mowa, zreferował swą materiałową pracę,

¹ Autor książki *Przemysł lokomotywowo w Polsce*. Warszawa 1928.